

„Гражданск дӑӑнд комсомольцнр гарч йовджала...“

Гражданск дӑӑнӑ кӑнд джилмӑдт Коммунистическ партъ мана олн-ӑмтиг, бело-гвардейцнрин болн газдин интервентирин ӧмнӑс ӑрӑн дӑӑл-дӑ келгӑнӑр дуудж босхв. Тим бӑӑдлд эврӑнн кӧдлмшӑн цугтн социалистическ тӧрскӑн харслгӑна керг-тӧрӑр залдж кегӑӑд, комсомол ӧсдж, батрла. 1919 джилин март сард партин VIII хург батлдж авсн: «Багъчуд дунд кех кӧдлмшин тускар» гисн шишлнъ резолюцд и н г д ж келгдджӑнӑ: «Крестьянск болн кӧдлмшч багъчуд дунд Коммунистическ партин кӧдлмш келгӑн ӧдгӑ цагт агъу ик чинр зӑӑджӑнӑ. Партъ бийӑн дахлцсн сӑн белдвртӑ кӧрнӑ бӑрдӑгӑӑд, революционн гӑджрлтӑ, ӑнн седклтӑ, чик серлтӑ шин кӧдлчнриг тер кӧрнӑгӑсн авч чадд болх зӧвтӑ».

Партин ӑн тӧриг комсомол нертӑ кевӑр кӑцӑв.

1919 джил, хаана адмирал Колчак, газдин интервентирин дӧнӑгтӑгӑр, Сибириг буладж эзлдж авад, Иджлӑр ӧбрдӑд, Москва темчх ӑмшг ӑзӑлджӑсн саамла, РКСМ-н ЦК Дорд ӑзгин фронтур йовулгдх улсиг Цуг ӑрӑсӑгӑс дуудгч тӑрӑн дуудвр кев. Эврӑнн ЦК-н дуудврт комсомольцнр омгта хӑрӑ ӧгв, Москвагӑс дӧрвн комсомолец болгӑна негн фронт орв. Петроградн комсомол Улан Цергин зерглӑнд 800 кӑ ӧгв — ӑнн балгӑсна организацин 20 процентн бӑӑсн. Вологдан ӧбр болӑсн, хол Тотьяна балгӑсн дӧрвн хургт комсомолец Федор Клочихин босдж келв. Ӕн ахрар ингдж келв: «Колчак сибирин гуйриг эзлв, уральск заводсиг буладж авб. Партъ маниг дӑӑнӑр дууджана. Би сӑн дурарн йовджана. Дарунь йовхн кемб?» Комсомольцнр дара дарандан трибун деер гарч келӑд, тер ӧдрин бийдн фронтур йовцхав.

Тер ӧдрмӑдт «Правда» газетд барлгдджасн ахр сунъггуд, советск багъчудиг эзлсн дӑӑч ӧргмджин тускар герчлдж медӑлджӑнӑ. Тер сонъсхврмудин зӑрмсн ӑн: апрелин 25 — «Скопин. Рязанск губ. Союз ханярн бӑклдӑн фронтур йовджана». Майин 1 — «Агъшин организац фронтур йовджана». Майин 19 — «Курск союз чледӑн цугтн дӑӑнӑ бӑӑдлд бӑӑхиг зарлв. Союзин члед 16 настагӑс ӧдӑн дӑӑч отрядт орлцад,

парткомин медлд бийӑн даалгӑджана!». Цуг ӑрӑсӑгӑр кесн тӑрӑн дуудвр Дорд ӑзгин фронтд гурвн миньгӑн баатр-зӧрмг дӑӑч — комсомольцнр ӧгв.

Деникин Тула балгӑснур ӧбрддж йовсн, мана Тӧрскнд ӑмтин ик ӑмшг учрсн саамла, Москвад комсомолн Цуг ӑрӑсӑн II-ч хург цуглрв. (1919 джилин октябрь). Союзин 96.000 член элчнрӑн ӑнӑнд илгӑв.

Ӧмн ӑзгин фронтин бӑӑдл кӑнд болсн учрар, хург кӧдлмшӑн болзгасн урд тӧгсӑгӑӑд, союзин чледӑр кегч Цуг ӑрӑсӑн хойрдгч дуудвр зарлв.

Цуг ӑрӑсӑн хойрдгч дуудвр кехин туск хургин шиидвриг комсомольцнр ик гидг патристическ ӧргмджтӑгӑр тосв. Зӑрм губерньсӑр комсомолец болгӑнниг дуудлгӑн цӧкӧн хонгин дунд тӧгсв. Союзин ханяс 30 процентинь цертг авхмн гисн II-ч хургин шиидвр бӑӑгӑ бӑӑсн бийн. Владимирск губерня комсомольск организац кевтӑн Деникинӑ ӧмнӑс фронтур одв.

Района организац кевтӑн фронт орсн йовдлмуд олн билӑ. «Райком хаалгӑата. Цугӑр фронт ордж одв» — гидж тер цагт райкомин ӑдн деер бичӑтӑ бӑӑдг шишлнъ зар, комсомол эврӑнн тӧрскн партъдан ӑнъ-зах уга итклтӑ бӑӑснӑ герч болдж тууджд орсмн. Цуг ӑрӑсӑгӑр кесн хойрдгч дуудвр — ӧмн ӑзгин фронтд 10 миньгӑн комсомолец ӧгв. 25 миньгӑн коммунистртӑ 35 миньгӑн нӑӑрлгч серлтӑ кӧдлмшчнртӑ хамдан ӑн комсомольцнр невр болдж, ӧмн ӑзгин фронтин бӑӑдлд нег мӧслгч сольвр болх саамла ирсн.

Юденич Петроградур дӑврлгъ кесн учрар, петроградн комсомол 1500 комсомолец фронтур йовулв. Цуг ӑрӑсӑгӑр гурвдгч дуудвр комсомолн ЦК 1920 джилин май сард кев. Ӕн дуудвр Деед ӑзгин фронтин цертг ӑнъгст гурвн миньгӑн комсомольцнр невр ӧгв.

Гражданск дӑӑнӑ джилмӑдт комсомолд орна гисн сӑн дурарн фронт орлгӑн билӑ. «Комсомольск билетлӑрн хамдн бидн бу, хойр зун сум авдг билӑ» — гидж Николай Островский бичсмн. Тӧрскн газриннъ сулдхвр харсхар тӑмн миньгӑн комсомольцнр фронт ордж йовцхала.

Комсомольцнр тылд кесн героническ кӧдлмшӑрн хамхрсн фабрикс, заводсиг кегӑӑд, ӧрннутгин тӧлӑ ӑнтӑ тӑлӑ гаргӑдж ӧгӑд, гуйрин тӧлӑ кегч ноолданд орлцд билӑ.

Гражданск дӑӑнд комсомолн ӑзӑлсн йилгӑн нилчин тускар С. М. Киров, комсомолн 15-ч джилин ӧнлӑ ингдж келсмн: «Тингхд фронтд йовсн улс, бидн, тингхд комсомол ямаран агъу ик, минигӑр болхн, нам йилгӑн кӑчр нилчӑн ӑзӑлсиг меднӑ.

Ӕӑрмӑд, шуд гоодн келх кергтӑ: бидн, большевикӑд, йирдӑн келхд, олн-ӑмти, эврӑнн ӑман хармнлго ноолджд чаддг бийсмдн, тингхд комсомольцнрин ӧгсн героймудиг зӑрмдӑн бахтдж хӑлӑдг билӑвдн».

ЗУРГТ: уральцнрин комсомольск дӑӑч тӑрӑн отрядс фронт орхинн ӧмн. 1918 дж. 1 сулдхвр хойрин негнъ — гисн Владимир Ильич Ленинӑ дуудвр, багъчудин дӑӑч отрядсин тугмуд деерн бичӑтӑ билӑ.

(СССР-н фото-декументсин Центральн государствнн архивӑс).